

רש"י

מסורת הש"ס

אין בין המודר פרק רביעי נדרים

ר"ן

לח.

עין משפט
נר מצוה

ל'א מ"י פ"ו מהל' סודי
המורה ה"י ח'
ל'ד מ"י פ"ו מהל' גדרים
ה"ל ד' סמך לאון רמב
טו"ע י"ד סמך רמב ס"ב:

הגהות הב"ח

(א) גמ' כמין שקל ומשנה:
(ב) רש"י ד"ה זלזל
דהמנצח: (א) ד"ה ידור
כ"י כמין תרתי קראי ואל
קרי' לכו ידור שני
דמנצח: (ד) ד"ה פסוק כ"י
דגבור היה: (ה) ד"ה
לאפוקי וכו' כ"ע כ"ע לאו
גולצין מניח:

הגהות הגר"א

[א] גמ' זלזל דהמנצח.
נמחק וי"ב את דהנפש
ובספריו עוד ג' א"ס
למנצח (ש"י א"י) א"ס
דמנצח (ש"י א"י) א"ס
דלש"כ (ש"י א"י) וכו'
גמ"ס פ"ו (ט"ז):

הגהות מהר"א לנדא

[א] רש"י ד"ה זלזל
המנצח. כמין דרימיה. ז"ל
את דהנפש כמין דרימיה
(ל"ח ט"ז) וכו' כמין דרימיה
ד"ה א"ס ד"ה זלזל:

פירוש הרא"ש

ידור דהדור. שמי
פסוקים ומד לא קרי' חמש
דפאת נגב. מוחלל: א"ס
דינאל: כרות: לתלחא
סבוק: ויחמר ה' אל משה
היה אנכי בא אלך בענ
הנני בעבור ישמע העם
דגברי עמך וכו': פסל לך
שדך דהא. וכו' סנפרינו
היו: שוב עין הוא יבורך.
זה משה דכמין ביה כי טוב
הוא כי נתן מלחמו לל
אין להם אלא מורה דכמין
לכו לחמו בלחמם ואין ל
אלה ישראל שנאמר וידל
ישראל עמך מלח: למען
תהיה לי השירה הזאת
לעד. ולא לא נתן להם
מורה אלא זו השירה על
מה העיד: פלפולא
בעלמא. הנהגה ומחיות
והיו מנן שדך כי כל
המנהג והשכל רמזים
במנהג המורה גלויות
האומות: אין הקב"ה
שכינתו.
בשדך: דאריך וקטין.
כקציעות: דאריך וקטין כמ
לרין בקומו וקטין כמ
מינה אמאי לא יליף
מקציעות דכמין וי"ס את
מנן: [ז"ל קציעו שמות
מנן: החשבים שערי ביה
ונתן לו למשה חוץ
מאדא. דכמין מווקק
שנעשים: כשום דעניו
היה. ומנהג חסידים היה שלא להטריח עליהם: ולא רצונתו. משמע אפילו מלחמו: ויתן שבריה. משמע על כל הספיקה:
בתנ"י וזן אשתו ואת בניו אע"פ שחייב במונותיה. חייב אלשמו קאי אלל בניו מלח הוא דליכא ולא חיונא
דמנצח כמנונת כ"י נערה (דף מט). מלח לון את הכנות קל וחומר לנניס דברי רבי מאיר רבי יהודה אומר מלח לון
את הכנות וכל שכן לננות ונקטנים ליכא לאוקמי דמקנת מלח היא (שם מט): שיהא אדם וזן את בניו קטנים ולח מנתינן
היא ורבינו מנן מוסר לה נביא את אשמו והאדרי ופקק עמו לון: את בהבחו בין שפאה בו. דניחא ליה כשנמנו
וקח מתי ליה:

היה. ומנהג חסידים היה שלא להטריח עליהם: ולא רצונתו. משמע אפילו מלחמו: ויתן שבריה. משמע על כל הספיקה:
בתנ"י וזן אשתו ואת בניו אע"פ שחייב במונותיה. חייב אלשמו קאי אלל בניו מלח הוא דליכא ולא חיונא
דמנצח כמנונת כ"י נערה (דף מט). מלח לון את הכנות קל וחומר לנניס דברי רבי מאיר רבי יהודה אומר מלח לון
את הכנות וכל שכן לננות ונקטנים ליכא לאוקמי דמקנת מלח היא (שם מט): שיהא אדם וזן את בניו קטנים ולח מנתינן
היא ורבינו מנן מוסר לה נביא את אשמו והאדרי ופקק עמו לון: את בהבחו בין שפאה בו. דניחא ליה כשנמנו
וקח מתי ליה:

היה. ומנהג חסידים היה שלא להטריח עליהם: ולא רצונתו. משמע אפילו מלחמו: ויתן שבריה. משמע על כל הספיקה:
בתנ"י וזן אשתו ואת בניו אע"פ שחייב במונותיה. חייב אלשמו קאי אלל בניו מלח הוא דליכא ולא חיונא
דמנצח כמנונת כ"י נערה (דף מט). מלח לון את הכנות קל וחומר לנניס דברי רבי מאיר רבי יהודה אומר מלח לון
את הכנות וכל שכן לננות ונקטנים ליכא לאוקמי דמקנת מלח היא (שם מט): שיהא אדם וזן את בניו קטנים ולח מנתינן
היא ורבינו מנן מוסר לה נביא את אשמו והאדרי ופקק עמו לון: את בהבחו בין שפאה בו. דניחא ליה כשנמנו
וקח מתי ליה:

היה. ומנהג חסידים היה שלא להטריח עליהם: ולא רצונתו. משמע אפילו מלחמו: ויתן שבריה. משמע על כל הספיקה:
בתנ"י וזן אשתו ואת בניו אע"פ שחייב במונותיה. חייב אלשמו קאי אלל בניו מלח הוא דליכא ולא חיונא
דמנצח כמנונת כ"י נערה (דף מט). מלח לון את הכנות קל וחומר לנניס דברי רבי מאיר רבי יהודה אומר מלח לון
את הכנות וכל שכן לננות ונקטנים ליכא לאוקמי דמקנת מלח היא (שם מט): שיהא אדם וזן את בניו קטנים ולח מנתינן
היא ורבינו מנן מוסר לה נביא את אשמו והאדרי ופקק עמו לון: את בהבחו בין שפאה בו. דניחא ליה כשנמנו
וקח מתי ליה:

ואם דהמנצח. כמין דרימיה ואלו נמלא כספרים
שלנו: ידור דהדור. כמין דרימיה ואלו נמלא כספרים
שני כמין ואלו קרי: חמש דפאס נגב. כמין דרימיה ואלו נמלא כספרים
מדמיה וגו' חמש חמש מאות וארבעת אלפים חמש שני כמין ואלו קרי:
אם דרי גואל כרות ועמה כי אמנם
כי אם גואל אנכי היא אם כמין ואלו
קרי. ובמסרה חשיב כל הני וטפי
עלייהו אחריו מיהו לא חשיב ו"א
דהמנצח אלא ח"א את דהנפש דכמין
דרימיה ו"א גבי דקדיה ח"ה א"ס
עשה לנו את הנפש הזאת: חשיב
ר"ב חסדא ואולי לזה ה' בעם הדיא.
אלמלא דהשם לזה ללמד את ישראל.
ומפסקין ואני ללס וקרא ה"ק ואולי
לזה ה' בעם הדיא ואני נמני את לבי
ללמד חוקים ומשפטים: למען חשיב
לי השירה הזאת לעד. ואני שירה
לזה קאמר מלח סהדא חשיב:
פילפולא בעלמא. נתן לו להשמע
והוא נהג בו טובת עין לישראל:
וכמין עשר אמוס ארך פקדש.
אלמלא משה גבוה עשר אמות היה
וכיון שהיה גדול כל כך מסתמא גבוה
היה: אריך וקטין. אריך דקומו
וקטין כמין: חוץ מאחם. ידעת הש"י
על אמינתו דכמין ותמכרהו מעט
מאלהים: לאפוקי מאן דשקל בלא
אגרא. וכו' מסתמא היה שלא נטל
בלא שכר: אלא אפילו באגרא.
שלא היה נהנה משל אחרים:
אפילו בלחן. דזימנין מתמלכו משום
כסופא ולא ניחא לכו: בתנ"י וזן
אם אשמו ואם בניו. אפ"י כרענין אמי
דמותר מלח עסקין ולא כרות
פרעון של בעל שחייב במונותיהם
ואע"פ דהמודר מתנהג אפ"י כרין
למח להם מונונת היא הכהא דממילא
היא: ולא יזון אלא כמנונת בין
טמאש בין טמורה. דמהנהגו הוא
ממש מפני שמעלה דמנים: ר'
אליעזר אומר ון אם טמאש. כדמפרש
ואולי שכיון שאין זה למודר
הנחת אכילה אינו נהנה במונותיו של
מדיר: וגופש שלו. לאכילה. הלכך
א"י

[א] זאת דהמנצח ידור דהדור³ חמש דפאת
נגב אם דרי גואל הלן כתבן ולא קריין
⁶אמר רב אחא בר אדא במערבא פסקין להדין
פסוקא לתלחא פסוקין⁵ ויאמר ה' אל משה
הנה אנכי בא אליך בעב הענן אמר רבי
חמא בר' חנינא לא העשיר משה אלא
מפסולתן של לוחות שנאמר⁶ פסל לך שני
לוחות אבנים כראשונים פסולתן שלך יהא
אמר רבי יוסי בר' חנינא לא ניתנה תורה אלא
למשה ולזרעו שנאמר⁷ כתב לך פסל לך מה
פסולתן שלך אף כתבן שלך⁸ משה נהג בה
טובת עין ונתנה לישראל ועליו הכתוב אומר
⁸טוב עין הוא יבורך וגו' מתיב רב חסדא
⁹ואותי צוה ה' בעת ההיא ללמד אתכם ואותי
צוה ואני לכם¹⁰ ראה למדתי אתכם חוקים
ומשפטים כאשר צוה ה' אלהי אותי צוה ואני
לכם¹¹ ועתה כתבו לכם את השירה הזאת
השירה לחודר למען תהיה לי השירה הזאת
לעד בבני ישראל אלא פילפולא בעלמא
¹²אמר ר' יוחנן אין הקב"ה משרה שכינתו
אלא על גבור ועשיר ורחב ועניו וכולן במשה
גבור דכתיב¹² ויפריש את האהל על המושב
ואמר מר¹³ משה רבינו פרסו וכתוב¹³ עשר
אמות ארך הקרש וגו' אימא דאריך וקטין אלא
מן הדין קרא דכתיב¹⁴ ואתפוש בשני הלוחות
ואשליכם מעל שתי ידי ואשברם ותניא
¹⁵הלוחות ארכן ששה ורחבן ששה ועביין
שלשה עשר פסל לך פסולתן שלך יהא חכם
רב ושמואל¹⁶ דאמרי תרוייהו חמשים שערי
בינה נבראו בעולם וכולם נתנו למשה חסר
אחת שנאמר¹⁵ ותחסרהו מעט מאלהים עניו
דכתיב¹⁶ והאיש משה עניו מאד אמר ר' יוחנן
כל הגביאים עשירים היו מנלן במשה ומשמואל מעומם ומיונה משה דכתיב
¹⁷לא חמור אחד מהם נשאתי אי בלא אגרא לאפוקי מאן דשקל בלא אגרא אלא
דאפי' באגרא דילמא משום דעני הוה אלא מן פסל לך פסולתן יהא שלך שמואל
דכתיב¹⁸ הגני ענו בי נגר ה' ונגד משיחו את שור מי לקחתי וחמור מי לקחתי אי בחנם
בחנום אלא דאפילו בשכר דלמא דעני הוה אלא מהכא¹⁹ ותשובתו הרמתה כי שם ביתו¹⁰ ואמר רבא כל
מקום שהלך ביתו עמו אמר רבא גדול מה שנאמר בשמואל יותר משנאמר במשה דאילו במשה רבינו כתיב
לא חמור אחד מהם נשאתי דאפי' בשכר ואילו גבי שמואל אפי' ברצון לא שכרו דכתיב²⁰ ויאמרו לא עשקתנו ולא
רצוננו וגו' עמום דכתיב²¹ ויען עמום ויאמר אל אמציה לא נביא אנכי ולא בן נביא אנכי וכולם
שקמים כדמחרגם רב יוסף ארי מרי גיתי אנא ושקמין לי בשפלתא וגו' יונה דכתיב²² ויתן שכרה וירד בה וא"ר
יוחנן שנתן שכרה של ספינה כולה אמר ר' רומנוס שכרה של ספינה הוויא ד' אלפים דינרי דהבא וא"ר יוחנן
בתחלה היה משה למד תורה ומשכחה עד שניתנה לו במתנה שנאמר²³ ויתן אל משה ככלתו לדבר אתו: בתנ"י
יוון את אשתו ואת בניו אע"פ שהוא חייב במונותיו ולא יזון את בהמתו בין טמאה בין טהור ר' אליעזר אומר ון את
הטמאה ואינו ון את הטהור אמרו לו מה בין טמאה לטהור אמר להו שהטהור נפשה לשמי' וגופה שלו וטמאה
נפשה

היה. ומנהג חסידים היה שלא להטריח עליהם: ולא רצונתו. משמע אפילו מלחמו: ויתן שבריה. משמע על כל הספיקה:
בתנ"י וזן אשתו ואת בניו אע"פ שחייב במונותיה. חייב אלשמו קאי אלל בניו מלח הוא דליכא ולא חיונא
דמנצח כמנונת כ"י נערה (דף מט). מלח לון את הכנות קל וחומר לנניס דברי רבי מאיר רבי יהודה אומר מלח לון
את הכנות וכל שכן לננות ונקטנים ליכא לאוקמי דמקנת מלח היא (שם מט): שיהא אדם וזן את בניו קטנים ולח מנתינן
היא ורבינו מנן מוסר לה נביא את אשמו והאדרי ופקק עמו לון: את בהבחו בין שפאה בו. דניחא ליה כשנמנו
וקח מתי ליה:

היה. ומנהג חסידים היה שלא להטריח עליהם: ולא רצונתו. משמע אפילו מלחמו: ויתן שבריה. משמע על כל הספיקה:
בתנ"י וזן אשתו ואת בניו אע"פ שחייב במונותיה. חייב אלשמו קאי אלל בניו מלח הוא דליכא ולא חיונא
דמנצח כמנונת כ"י נערה (דף מט). מלח לון את הכנות קל וחומר לנניס דברי רבי מאיר רבי יהודה אומר מלח לון
את הכנות וכל שכן לננות ונקטנים ליכא לאוקמי דמקנת מלח היא (שם מט): שיהא אדם וזן את בניו קטנים ולח מנתינן
היא ורבינו מנן מוסר לה נביא את אשמו והאדרי ופקק עמו לון: את בהבחו בין שפאה בו. דניחא ליה כשנמנו
וקח מתי ליה:

היה. ומנהג חסידים היה שלא להטריח עליהם: ולא רצונתו. משמע אפילו מלחמו: ויתן שבריה. משמע על כל הספיקה:
בתנ"י וזן אשתו ואת בניו אע"פ שחייב במונותיה. חייב אלשמו קאי אלל בניו מלח הוא דליכא ולא חיונא
דמנצח כמנונת כ"י נערה (דף מט). מלח לון את הכנות קל וחומר לנניס דברי רבי מאיר רבי יהודה אומר מלח לון
את הכנות וכל שכן לננות ונקטנים ליכא לאוקמי דמקנת מלח היא (שם מט): שיהא אדם וזן את בניו קטנים ולח מנתינן
היא ורבינו מנן מוסר לה נביא את אשמו והאדרי ופקק עמו לון: את בהבחו בין שפאה בו. דניחא ליה כשנמנו
וקח מתי ליה:

היה. ומנהג חסידים היה שלא להטריח עליהם: ולא רצונתו. משמע אפילו מלחמו: ויתן שבריה. משמע על כל הספיקה:
בתנ"י וזן אשתו ואת בניו אע"פ שחייב במונותיה. חייב אלשמו קאי אלל בניו מלח הוא דליכא ולא חיונא
דמנצח כמנונת כ"י נערה (דף מט). מלח לון את הכנות קל וחומר לנניס דברי רבי מאיר רבי יהודה אומר מלח לון
את הכנות וכל שכן לננות ונקטנים ליכא לאוקמי דמקנת מלח היא (שם מט): שיהא אדם וזן את בניו קטנים ולח מנתינן
היא ורבינו מנן מוסר לה נביא את אשמו והאדרי ופקק עמו לון: את בהבחו בין שפאה בו. דניחא ליה כשנמנו
וקח מתי ליה:

ואם (פ) המנצח. כמין דרימיה ואלו נמלא כספרים
גמ' להו ידור דכמין ואלו קריין: דרי גואל אספ. כרות: חמש דפאס
נגב. וטעמיהו לא מפרש ליה: ללמד אספס. אלמלא הקב"ה לזה
ניתנה לישראל: כספו ללס. אלמלא
למען חשיב לי לעד. שילמדו כל
התורה וילמדו אותה. אלמלא לישראל
נמני ניתנה: פלפולא בעלמא. להדין
דבר מתוך דבר הוא דניתן למשה
וניהג זה טובת עין ונתנה לישראל:
פירסו. מכלל דגבור (י) הוא וגוף
גדול: ואימא דאריך היה וקטין. שלא
היה גופני ולא היה בעל כח: ועוניין
שלו. ואפי' הכי שיערן: ופסוקיהו
מעט. וזו היא אחת שאותה אחת היה
הקב"ה יחירה עליו: אי בלא אגרא.
מאי רבותיה: לאפוקי מאן דשקל
בלא אגרא. כל מי שהוא רוצה חמורו
של חבירו בלא שכר ומאי מעלייתא
היא דלא היה גזון כ"ע נמני (י) לא
גוזלן ויניהו: דלמא. היא דלא שקל
אפי' באגרא ללא משום עושר דלמא
משום דעני הוה ולא הוה ליה משאיות
ולכה לא הוה לרין: אלא מהכא.
שמעין דעשיר היה מפסל לך: ניסו
עמו. כלי תשמישו. וזה היה מרוב
עושר: לא חמור אחד מהם נשאתי.
בעל כרחו אפי' בשכר הא בלחן
נעלים היה שוכר. ואילו גבי שמואל וכו'
לא עשקתנו ולא רצוננו שלא היה
שוכר כל חלום ולא בלחן:
בתנ"י וזן אשמו ואם בניו.
של מודר: אע"פ. שהמודר חייב
במונותיו כיון דלאו לפטומי
עדין ודי להן כנחא שהוא מפרנסן
לאו הנאה מרובה עבד ליה: ולא
יוון אם כמנונת כו'. הואיל
ולפטומי עדין עבד ליה הנאה
מרובה: נפשה לשמיס וגופה שלו.
לאכילה משום הכי לא יזון אותה
לפטומי שמהנהג הנאה מרובה:
נפשה

כל הגביאים עשירים היו מנלן במשה ומשמואל מעומם ומיונה משה דכתיב
¹⁷לא חמור אחד מהם נשאתי אי בלא אגרא לאפוקי מאן דשקל בלא אגרא אלא
דאפי' באגרא דילמא משום דעני הוה אלא מן פסל לך פסולתן יהא שלך שמואל
דכתיב¹⁸ הגני ענו בי נגר ה' ונגד משיחו את שור מי לקחתי וחמור מי לקחתי אי בחנם
בחנום אלא דאפילו בשכר דלמא דעני הוה אלא מהכא¹⁹ ותשובתו הרמתה כי שם ביתו¹⁰ ואמר רבא כל
מקום שהלך ביתו עמו אמר רבא גדול מה שנאמר בשמואל יותר משנאמר במשה דאילו במשה רבינו כתיב
לא חמור אחד מהם נשאתי דאפי' בשכר ואילו גבי שמואל אפי' ברצון לא שכרו דכתיב²⁰ ויאמרו לא עשקתנו ולא
רצוננו וגו' עמום דכתיב²¹ ויען עמום ויאמר אל אמציה לא נביא אנכי ולא בן נביא אנכי וכולם
שקמים כדמחרגם רב יוסף ארי מרי גיתי אנא ושקמין לי בשפלתא וגו' יונה דכתיב²² ויתן שכרה וירד בה וא"ר
יוחנן שנתן שכרה של ספינה כולה אמר ר' רומנוס שכרה של ספינה הוויא ד' אלפים דינרי דהבא וא"ר יוחנן
בתחלה היה משה למד תורה ומשכחה עד שניתנה לו במתנה שנאמר²³ ויתן אל משה ככלתו לדבר אתו: בתנ"י
יוון את אשתו ואת בניו אע"פ שהוא חייב במונותיו ולא יזון את בהמתו בין טמאה בין טהור ר' אליעזר אומר ון את
הטמאה ואינו ון את הטהור אמרו לו מה בין טמאה לטהור אמר להו שהטהור נפשה לשמי' וגופה שלו וטמאה
נפשה

היה. ומנהג חסידים היה שלא להטריח עליהם: ולא רצונתו. משמע אפילו מלחמו: ויתן שבריה. משמע על כל הספיקה:
בתנ"י וזן אשתו ואת בניו אע"פ שחייב במונותיה. חייב אלשמו קאי אלל בניו מלח הוא דליכא ולא חיונא
דמנצח כמנונת כ"י נערה (דף מט). מלח לון את הכנות קל וחומר לנניס דברי רבי מאיר רבי יהודה אומר מלח לון
את הכנות וכל שכן לננות ונקטנים ליכא לאוקמי דמקנת מלח היא (שם מט): שיהא אדם וזן את בניו קטנים ולח מנתינן
היא ורבינו מנן מוסר לה נביא את אשמו והאדרי ופקק עמו לון: את בהבחו בין שפאה בו. דניחא ליה כשנמנו
וקח מתי ליה:

מוסף רש"י

היה. ומנהג חסידים היה שלא להטריח עליהם: ולא רצונתו. משמע אפילו מלחמו: ויתן שבריה. משמע על כל הספיקה:
בתנ"י וזן אשתו ואת בניו אע"פ שחייב במונותיה. חייב אלשמו קאי אלל בניו מלח הוא דליכא ולא חיונא
דמנצח כמנונת כ"י נערה (דף מט). מלח לון את הכנות קל וחומר לנניס דברי רבי מאיר רבי יהודה אומר מלח לון
את הכנות וכל שכן לננות ונקטנים ליכא לאוקמי דמקנת מלח היא (שם מט): שיהא אדם וזן את בניו קטנים ולח מנתינן
היא ורבינו מנן מוסר לה נביא את אשמו והאדרי ופקק עמו לון: את בהבחו בין שפאה בו. דניחא ליה כשנמנו
וקח מתי ליה:

תוספות

זאת דהמנצח ואלו כן בשום חומש: ידור דהדור. דימיה: צדקתך בהררי אל. ולא קרי כמין
בל דהמנצח וי"א חיי' מוזהקת (י) אשמו אכנתו וידור: [ואורי צוה]. הכי אמר משה ללפולא חמי לזה ואני
לס: למען תהיה השירה הזאת לעד בבני ישראל. ואני כמין למד מלח עמך חשיב: אלא פילפולא בעלמא.
שיטת חסידים והכינה נמסר למשה ונהג טובת עין ולמנן משה כו': [ובתנ"י עשר אמות אורך הקרש]. אלמלא
לרין היה ויזון דהיה אריך גבור היה ויזון מלחן כקטקע כמין גדול: אי בלא אגרא. אי היה שוקל
בלא אגרא ומאי נכחא אלא אפילו באגרא לא שקל דעשיר היה: דלמא משום דעני היה. ולא היה רוצה לשכור
מס: ביתו עמו. כלי תשמישו עמו ואולי נהנה משל אחרים: דאילו במשה כתיב לא חמור אחד מהם נשאתי.
בעל כמיהו מכלל דנניסן שכרה ושמה לא היו רוצים ובושים לסרז מלהשכיר ואילו בשמואל כמין לרמוי משמע לא